

*mgr Janusz Halik*

Instytut Socjologii  
Wydział Socjologiczno-Historyczny, Uniwersytet Rzeszowski

## **Budowa społeczeństwa informacyjnego w Polsce na przykładzie realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki**

### WPROWADZENIE

Gospodarka przemysłowa (industrialna) ustępuje współcześnie miejsca gospodarce wiedzy, której wzrost zależy m.in. od dostępu do informacji, kreatywności oraz umiejętności zastosowania posiadanej wiedzy w praktyce<sup>1</sup>. Rola zasobów materialnych w generowaniu wzrostu gospodarczego uległa zmniejszeniu na rzecz czynników jakościowych, do których obok technologii należą przede wszystkim kapitał ludzki, kapitał społeczny oraz otoczenie instytucjonalne<sup>2</sup>.

Wymogi, jakim muszą sprostać przedsiębiorstwa, aby konkurować w realiach gospodarki opartej na wiedzy (GOW) spowodowały głębokie przemiany społeczne, silnie determinujące wszystkie podejmowane działania i sfery życia. Zmiany te w szczególności dotyczą zatrudnienia i rynków pracy. Współcześnie podkreśla się, że pozycja jednostki na rynku pracy zależy od zdolności do nabywania wiedzy oraz jej zastosowania w praktyce, głównie dzięki umiejętnemu wykorzystaniu nowoczesnych technologii. Są to czynniki, które bezpośrednio warunkują jakość życia<sup>3</sup>.

Potrzeba adaptacji do potrzeb kształtującej się gospodarki opartej na wiedzy, wymagającej powszechnej umiejętności korzystania z technologii informacyjnych w codziennym życiu społecznym i gospodarczym, została dostrzeżona przez państwa członkowskie Unii Europejskiej. Znalazła ona odzwierciedlenie w założeniach Strategii Lizbońskiej, a następnie po modyfikacji, w odnowionej Strategii Lizbońskiej i w konsekwencji w zapisach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL) realizowanego w Polsce w latach 2007–2013.

Celem niniejszego artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie jak przebiega budowa społeczeństwa informacyjnego w Polsce? Starając się udzielić odpo-

---

<sup>1</sup> K. Matusiak, J. Kuciński, A. Gryzik, *Foresight kadr nowoczesnej gospodarki*, Wydawnictwo Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2009, s. 127.

<sup>2</sup> M.G. Woźniak, *Wzrost gospodarczy. Podstawy teoretyczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2008, s. 118-119.

<sup>3</sup> K. Matusiak, J. Kuciński, A. Gryzik, *Foresight kadr...*, s. 7.

wiedzi na postawiony problem przeanalizowano założenia dotyczące budowy społeczeństwa informacyjnego przyjęte w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki, przedstawiono sposoby ich realizacji oraz wskazano podstawowe trudności w ocenie efektów wdrażanego Programu. Ze względu na fakt współfinansowania PO KL z funduszy unijnych rozważania rozpoczęto od omówienia kontekstu omawianego problemu, tj. scharakteryzowania założeń przyjętych przez państwa członkowskie UE w zakresie budowy społeczeństwa informacyjnego.

#### BUDOWA SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO W UNII EUROPEJSKIEJ A CELE ODNOWIONEJ STRATEGII LIZBOŃSKIEJ

W odpowiedzi na procesy zachodzące zarówno w sferze gospodarczej, jak i społecznej w 2000 r. Unia Europejska przyjęła tzw. strategię lizbońską. Jej celem było uczynienie z UE w ciągu 10 lat najbardziej dynamicznej, konkurencyjnej i opartej na wiedzy gospodarki na świecie, zdolnej do zapewnienia zrównoważonego wzrostu, oferującej więcej lepszych miejsc pracy oraz większą spójność społeczną. W strategii sformułowano koncepcję stworzenia społeczeństwa informacyjnego odpowiadającego celom nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy i spójności ekonomicznej. Założenia te w pierwotnej wersji przerosły możliwości krajów członkowskich, ale mimo to wyznaczony kierunek strategiczny rozwoju UE pozostał niezmienny<sup>4</sup>.

Należy podkreślić, że w ramach strategii lizbońskiej przedstawiono dwa plany działania, których celem był rozwój społeczeństwa informacyjnego. Pierwszy plan, pod nazwą „eEurope 2002 – An information society for All” został poświęcony rozwojowi szybkiego, taniego i bezpiecznego Internetu, inwestowaniu w umiejętności europejskich użytkowników oraz stymulowaniu zastosowań w sieci. Drugi plan: „e Europe 2005 – An information Society for All – Action Plan”, ukierunkowano na podjęcie działań mających na celu organizację dostępu Europejczyków i europejskich firm do nowych generacji technologii informacyjno-komunikacyjnych (sieci szerokopasmowej, mobilnej telefonii trzeciej generacji i telewizji cyfrowej), tworzenie środowiska przyjaznego prywatnym inwestycjom, tworzenie nowych zawodów i miejsc pracy oraz modernizację usług publicznych (e-government, e-learning, e-health, e-business)<sup>5</sup>.

W 2005 r. podjęto reformę strategii lizbońskiej, która polegała przede wszystkim na zawężeniu celów lizbońskich do wzrostu gospodarczego i wzrostu zatrudnienia. Ponadto wyznaczono następujące obszary priorytetowe strategii: rozwój wiedzy i innowacji, rozwój atrakcyjności UE jako miejsca dla inwesto-

<sup>4</sup> [http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/rozwój\\_regionalny/Strony/Strategia\\_Lizbonska\\_mozliwosci\\_realizacji\\_w\\_ramach\\_ps.aspx](http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/rozwój_regionalny/Strony/Strategia_Lizbonska_mozliwosci_realizacji_w_ramach_ps.aspx) (stan na 25 lutego 2011 roku).

<sup>5</sup> <http://archiwum-ukie.polskawue.gov.pl/www/serce.nsf/0/158BA3649A27C993C1256F6A0038135E?Open> (stan na 25 lutego 2011 roku).

wania i pracy, rozwój „mechanizmów” umożliwiających przedsiębiorstwom tworzenie większej liczby lepszych miejsc pracy. Odnowioną strategię lizbońską bezpośrednio powiązano z polityką spójności. Za fundamentalną zmianę należy uznać fakt uczynienia z polityki spójności kluczowego instrumentu finansowania realizacji strategii na szczeblu krajowym oraz ustanowienie tzw. Lisbon earmarking, czyli zasad wyodrębniania środków polityki spójności na realizację celów lizbońskich<sup>6</sup>.

Biorąc pod uwagę problematykę budowy społeczeństwa informacyjnego należy zauważyć, że w odnowionej strategii lizbońskiej położono jeszcze większy nacisk na innowacyjność i budowę GOW oraz poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej. Priorytety wyznaczone w odnowionej strategii lizbońskiej przeniesiono następnie do Strategicznych Wytocznych Wspólnoty (SWW) na lata 2007–2013<sup>7</sup>. Na poziomie krajowym ścieżki dojścia do celów określonych w wyżej wymienionych dokumentach przebiegają dwutorowo. Po pierwsze, każde z państw członkowskich UE przygotowuje Krajowy Plan Reform (KPR), którego celem jest stworzenie odpowiednich warunków umożliwiających efektywną realizację strategii lizbońskiej poprzez wprowadzenie szeregu instrumentów legislacyjno-instytucjonalnych. Po drugie, urzeczywistnienie strategii dokonywane jest poprzez zainicjowanie przedsięwzięć finansowanych z funduszy polityki spójności zaplanowanych w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia (NSRO). Instrumentami realizacji NSRO, są tzw. programy operacyjne zawierające działania pro-lizbońskie spójne z rekomendacjami zawartymi w Strategicznych Wytocznych Wspólnoty<sup>8</sup>.

#### CELE PROGRAMU OPERACYJNEGO KAPITAŁ LUDZKI W KONTEKŚCIE BUDOWY SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

Program Operacyjny Kapitał Ludzki został przyjęty do realizacji przez Komisję Europejską 28 września 2007 r. Obejmuje on całość interwencji Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) w Polsce i umożliwia wykorzystywanie przyznanych środków w latach 2007–2013. Kwota, jaką przewidziano na realizację Programu wynosi niemal 11,5 mld euro, z czego ponad 9,7 mld euro stanowią środki EFS, a ok. 1,7 mld euro – środki krajowe<sup>9</sup>.

<sup>6</sup> [http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/rozwój\\_regionalny/Strony/Strategia\\_Lizbonska\\_mozliwosci\\_realizacji\\_w\\_ramach\\_ps.aspx](http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/rozwój_regionalny/Strony/Strategia_Lizbonska_mozliwosci_realizacji_w_ramach_ps.aspx) (stan na 25 lutego 2011 roku).

<sup>7</sup> <http://archiwum-ukie.polskawue.gov.pl/www/serce.nsf/0/158BA3649A27C993C1256F6A0038135E?Open> (stan na 25 lutego 2011 roku).

<sup>8</sup> [http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/rozwój\\_regionalny/Strony/Strategia\\_Lizbonska\\_mozliwosci\\_realizacji\\_w\\_ramach\\_ps.aspx](http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/rozwój_regionalny/Strony/Strategia_Lizbonska_mozliwosci_realizacji_w_ramach_ps.aspx) (stan na 25 lutego 2011 roku).

<sup>9</sup> <http://www.efs.gov.pl/WstepDoFunduszyEuropejskich/Strony/Oprogramie.aspx>, (stan na 26 lutego 2011 roku).

Program Operacyjny Kapitał Ludzki jest jednym z istotnych elementów realizacji NSRO. Jego celem głównym jest wzrost poziomu zatrudnienia i spójności społecznej. Założono, że zostanie on osiągnięty poprzez realizację następujących celów strategicznych<sup>10</sup>:

1. Podniesienie poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych i biernych zawodowo.
2. Zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego.
3. Poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce.
4. Upowszechnienie edukacji społeczeństwa na każdym etapie kształcenia przy równoczesnym zwiększeniu jakości usług edukacyjnych i ich silniejszym powiązaniu z potrzebami gospodarki opartej na wiedzy.
5. Zwiększenie potencjału administracji publicznej w zakresie opracowywania polityk i świadczenia usług wysokiej jakości oraz wzmocnienie mechanizmów partnerstwa.
6. Wzrost spójności terytorialnej.

Program wdrażany jest za pomocą dziesięciu Priorytetów, realizowanych równolegle na poziomie centralnym i regionalnym.

Priorytety przypisane komponentowi centralnemu (Priorytety od I do V) przeznaczone są przede wszystkim na wsparcie efektywności struktur i systemów instytucjonalnych, natomiast środki komponentu regionalnego (Priorytety od VI do IX) zostaną w głównej mierze wydatkowane na wsparcie dla osób i grup społecznych<sup>11</sup>.

Do Priorytetów realizowanych na poziomie centralnym należą<sup>12</sup>:

- Priorytet I Zatrudnienie i integracja społeczna,
- Priorytet II Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw oraz poprawa stanu zdrowia osób pracujących,
- Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty,
- Priorytet IV Szkolnictwo wyższe i nauka,
- Priorytet V Dobre rządzenie.

Priorytety realizowane na szczeblu regionalnym to<sup>13</sup>:

- Priorytet VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich,
- Priorytet VII Promocja integracji społecznej,
- Priorytet VIII Regionalne kadry gospodarki,
- Priorytet IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach.

<sup>10</sup> *Program Operacyjny Kapitał Ludzki*, Wydawnictwo Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym, Warszawa, s. 126.

<sup>11</sup> <http://www.efs.gov.pl/WstepDoFunduszyEuropejskich/Strony/Oprogramie.aspx> (stan na 26 lutego 2011 roku).

<sup>12</sup> [http://pokl.wup-rzeszow.pl/pl/99/2/opis\\_po\\_kl.html](http://pokl.wup-rzeszow.pl/pl/99/2/opis_po_kl.html) (stan na 26 lutego 2011 roku).

<sup>13</sup> [http://pokl.wup-rzeszow.pl/pl/99/2/opis\\_po\\_kl.html](http://pokl.wup-rzeszow.pl/pl/99/2/opis_po_kl.html) (stan na 26 lutego 2011 roku).

Ponadto przewidziano wdrożenie Priorytetu X Pomoc techniczna, którego celem jest zapewnienie właściwego zarządzania, wdrażania i promocji EFS<sup>14</sup>.

Rozwój społeczeństwa informacyjnego stanowi jedną z zasad horyzontalnych przyjętych w PO KL, co oznacza, że wszystkie działania realizowane w ramach Programu powinny przyczyniać się do jej realizacji.

W praktyce nie jest zatem możliwe wskazanie konkretnego działania w PO KL przeznaczonego stricte na wsparcie rozwoju społeczeństwa informacyjnego, a co za tym idzie – nie można określić konkretnej kwoty wsparcia wydatkowanej na te cele<sup>15</sup>.

Zgodnie z założeniami przyjętymi w Programie realizacja celu horyzontalnego, którym jest rozwój społeczeństwa informacyjnego przyczyni się w znaczący sposób do wzmacniania społeczeństwa opartego na wiedzy. W kontekście rozszerzania dostępu do edukacji i poprawy poziomu wykształcenia społeczeństwa podkreślono konieczność rozwoju kompetencji informatycznych. Ponadto zwrócono uwagę na fakt, iż sprostanie globalnej konkurencji wymaga upowszechnienia i rozwinięcia zróżnicowanych form kształcenia ustawicznego, w tym kształcenia z wykorzystaniem Internetu (*e-learning*)<sup>16</sup>.

W ramach Programu współfinansowane powinny być zatem projekty, których działania wspierają następujące zadania z zakresu budowy społeczeństwa informacyjnego<sup>17</sup>:

- przygotowanie osób bezrobotnych i poszukujących pracy do korzystania z nowoczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT),
- tworzenie i rozwój narzędzi i systemów IT dla publicznych służb zatrudnienia,
- szkolenia dla publicznych służb zatrudnienia w formie e-learningu,
- wsparcie polegające na otwarciu się przedsiębiorców na nowe technologie, wzrost ich potencjału i poprawa pozycji konkurencyjnej na rynku poprzez upowszechnienie wiedzy z zakresu: zaawansowanych technologii, umiejętności korzystania z ICT, nowoczesnych form zarządzania i organizacji,
- wykorzystanie ICT w projektach szkoleniowych dla przedsiębiorców i ich pracowników,
- włączanie w proces edukacji technologii informacyjnych i komunikacyjnych poprzez nauczanie przedmiotów informatycznych, wykorzystywanie ICT na lekcjach różnych przedmiotów oraz prowadzenie zajęć poza układem lekcyjnym dla uczniów zainteresowanych informatyką,

<sup>14</sup> [http://pokl.wup-rzeszow.pl/pl/99/2/opis\\_po\\_kl.html](http://pokl.wup-rzeszow.pl/pl/99/2/opis_po_kl.html) (stan na 26 lutego 2011 roku).

<sup>15</sup> M. Kober, *Raport wykorzystania środków unijnych w zakresie budowy społeczeństwa informacyjnego*, Wydawnictwo Fundacja Wspomagania Wsi w ramach programu e-VITA III, Warszawa 2009, s. 10.

<sup>16</sup> *Program Operacyjny Kapitał Ludzki*, Wydawnictwo Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym, Warszawa, s. 150.

<sup>17</sup> M. Kober, *Raport wykorzystania środków...*, s. 10–11.

- przygotowanie nauczycieli w zakresie technologii informacyjnych i komunikacyjnych,
- upowszechnianie i rozwinięcie zróżnicowanych form kształcenia ustawicznego, w tym kształcenia z wykorzystaniem Internetu (e-learning),
- rozwój portali edukacyjnych,
- dofinansowanie programów rozwojowych uczelni, których elementem jest m.in.: opracowywanie programów i materiałów dydaktycznych, wdrożenie programów kształcenia z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (studia, studia podyplomowe, kursy),
- opracowanie założeń systemowych i narzędzi informatycznych wspomagających zarządzanie w administracji publicznej,
- szkolenia z zakresu nowoczesnych technologii informacyjnych dla kadr administracji publicznej i wymiaru sprawiedliwości,
- wspieranie urzędów administracji samorządowej w zakresie świadczenia usług drogą elektroniczną,
- wdrożenie, z zastosowaniem zasady cross-financingu, określonych narzędzi informatycznych usprawniających funkcjonowanie administracji publicznej i wymiaru sprawiedliwości.

## WNIOSKI

Pomimo znacznych środków finansowych dostępnych w ramach PO KL w okresie programowania 2007–2013 w chwili obecnej trudno rzetelnie ocenić efekty realizowanych projektów, ich jakość, trwałość i wielkość wpływu na budowę społeczeństwa informacyjnego w Polsce. Należy bowiem pamiętać, że Program jest obecnie w trakcie realizacji, zatem nie można jeszcze formułować kategoriycznych wniosków co do jego efektywności.

Okres realizacji PO KL jest jednak wystarczająco długi, aby zidentyfikować usterki, które pojawiły się w trakcie jego realizacji, znacząco utrudniające analizę wpływu projektów zrealizowanych w ramach Programu na budowę społeczeństwa informacyjnego.

Uprawnia do tego także osiągnięty poziom wykorzystania alokacji w ramach PO KL, który pod względem wartości podpisanych umów i wydanych decyzji stanowi obecnie 59,4% zaplanowanych środków. Do dnia 28 lutego 2011 r., w ramach całego PO KL podpisano 24 tys. umów/decyzji przyznających dofinansowanie na realizację projektów na łączną kwotę środków publicznych sięgającą niemal 26,6 mld zł<sup>18</sup>.

---

<sup>18</sup> *Informacja miesięczna z realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013 (stan na dzień 28 lutego 2011 r.)*, Wydawnictwo Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011, s. 4.

Przede wszystkim należy podkreślić, że znaczna część wskaźników przyjętych do mierzenia efektów realizowanych projektów została zdefiniowana w sposób budzący wątpliwości interpretacyjne. Ponadto wiele z założonych wskaźników jest nieadekwatnych do mierzenia wyznaczonych celów. Jak wykazało badanie „Ocena systemu monitorowania i wartości wskaźników PO KL 2007–2013” system przyjętych wskaźników nie mierzy wpływu interwencji EFS na osiąganie celów Programu, zarówno na poziomie celu głównego, jak i celów strategicznych. W związku z powyższym należy stwierdzić, że przyjęte obecnie wskaźniki oddziaływania nie spełniają swojej roli<sup>19</sup>.

Czynnikiem, który dodatkowo utrudnia ocenę bezpośredniego wpływu PO KL na budowę społeczeństwa informacyjnego w kraju stanowi fakt, iż w systemie sprawozdawczości Programu nie przewidziano możliwości jednoznacznego przypisania kwoty wsparcia na konkretne działania przyczyniające się do rozwoju tego społeczeństwa. Nie będzie zatem możliwe precyzyjne określenie konkretnej kwoty przeznaczonej w ramach PO KL na budowę społeczeństwa informacyjnego w Polsce nawet po zakończeniu realizacji Programu<sup>20</sup>.

#### LITERATURA

- Kober M., *Raport wykorzystania środków unijnych w zakresie budowy społeczeństwa informacyjnego*, Wydawnictwo Fundacja Wspomagania Wsi w ramach programu e-VITA III, Warszawa 2009.
- Matusiak K., Kuciński J., Gryzik A., *Foresight kadr nowoczesnej gospodarki*, Wydawnictwo Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2009.
- Wolińska I., Rokicki B., Zub M., Niedożewska A., Piekutowski J., *Ocena systemu monitorowania i wartości wskaźników PO KL 2007–2013*, Wydawnictwo PSDB grupa WYG, Warszawa 2010.
- Woźniak M.G., *Wzrost gospodarczy. Podstawy teoretyczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2008.
- Informacja miesięczna z realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013 (stan na dzień 28 lutego 2011 r.), Wydawnictwo Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Wydawnictwo Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym, Warszawa.
- <http://www.efs.gov.pl/WstepDoFunduszyEuropejskich/Strony/Oprogramie.aspx> (stan na 26 lutego 2011 roku).
- [http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/rozwój\\_regionalny/Strony/Strategia\\_Lizbanska\\_mozliwosci\\_realizacji\\_w\\_ramach\\_ps.aspx](http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/rozwój_regionalny/Strony/Strategia_Lizbanska_mozliwosci_realizacji_w_ramach_ps.aspx) (stan na 25 lutego 2011 roku).

<sup>19</sup> I. Wolińska, B. Rokicki, M. Zub, A. Niedożewska, J. Piekutowski, *Ocena systemu monitorowania i wartości wskaźników PO KL 2007–2013*, Wydawnictwo PSDB grupa WYG, Warszawa 2010, s. 2.

<sup>20</sup> M. Kober, *Raport wykorzystania środków...*, s. 11.

[http://pokl.wup-rzeszow.pl/pl/99/2/opis\\_po\\_kl.html](http://pokl.wup-rzeszow.pl/pl/99/2/opis_po_kl.html) (stan na 26 lutego 2011 roku).

<http://archiwumukie.polskawue.gov.pl/www/serce.nsf/0/158BA3649A27C993C1256F6A0038135E?Open> (stan na 25 lutego 2011 roku).

### *Streszczenie*

Niniejszy artykuł stanowi próbę odpowiedzi na pytanie jak przebiega budowa społeczeństwa informacyjnego w Polsce? Starając się udzielić odpowiedzi na postawiony problem przeanalizowano założenia dotyczące budowy społeczeństwa informacyjnego w Polsce przyjęte w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki. Autor zwraca uwagę między innymi na konsekwencje traktowania rozwoju społeczeństwa informacyjnego jako jednej z zasad horyzontalnych przyjętych w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki.

### **Information society development in Poland on the basis of the Human Capital Operational Programme implementation**

#### *Summary*

The article is an attempt to reveal how the information society develops in Poland. For the need of this issue, there were analysed the assumptions concerning the development of information society in Poland according to the Human Capital Programme. The author points out the consequences of treating the information society development as one of the horizontal rules in the Human Capital Programme.